

DEKLINABIDEAREN JABEKUNTZA-GARAPENA HAUR EUSKALDUN ELEBAKAR BATENGAN

1994.09.08

*Barreña Agirrebeitia, Andoni,
Salamanca Unibertsitatea*

0. SARRERA

Lan honen helbururik nagusia haur euskaldun elebatar baten deklinabide-kasu ezberdinen jabekuntza arakatzea da.

Helburu hau batez ere deskriptiboa da, haur honek gauzatzen duen erabilearen bidez isladatzen duen ahalmena zein den erakutsi nahi baitugu. Halere, gure ustez, haurrek, 2;00ko eta 3;00ko adina bitartean, deklinabidearen hatsarre nagusiak bereganatzen dituzte, eta guk, arakatuko dugun haur honen garapenean, kasu eta numero ezberdinen erabilera egokia aurkitzea itzaroten dugu. Deklinabide-kasuen erabileraz gain birdeklinatetaren eta postposizioaren bereganatzea ere ikusiko dugula uste dugu.

Lana, bestalde, honelaxe tajutu dugu:

1. atalean, arakatu dugun korpusaren zehaztasun orokorrak;
2. atalean, azterturiko hizkuntza-arloaren ezaugarriak;
3. atalean, deklinabide-kasu ezberdinen banan-banakako jabekuntza; eta azkenik,
4. atalean, laburbilketa eta proposamenak.

1. KORPUSA

Ikerlan hau burutzeko, Euskal Herriko Unibertsitateko Euskal Filologia Saileko H.E.G.E.H.J. ikerketa-taldeak (1) haur euskaldun bati eginiko bideo-graba-

---

(1) HEGEHJ (Haur Euskaldun Gaztelaniadun Elebidunen Hizkuntza Jabekuntza) talde hau 1988. urteaz geroztik Itziar Idiazabal irakaslearen gidaritzapean lanean dihardu. Lan-kideak, besteak beste, Margareta Almgren, Andoni Barreña, Kristina Eloseggi, Marijo Ezeizabarrena, Idoia Imaz, Susana Irizar eta Elena Urzelai dira.

ketez baliatuko gara. Talde honek Oitz izeneko haurra 1;05eko adinetik 5;06ko adinera arte hogeita hamar minutuko saioetan, hamabostero bideo-grabatu du. Haurrari eginiko grabaketak etxeko berezko giroan izan dira, gurasoren bategaz eta sarritan bere anaia nagusiagaz jolasten eta hitzegiten diharduelarik. Materialaren bilketaz gain, transkribaketez ere HEGEHJ taldea arduratu da, berauen zuzenketa haurra ondo ezagutzen duen norbaitek egin duelarik.

Gure azterketarako materialea transkribatu zuzendua zein bideo-grabaketak erabili ditugu, baina 3;06ko adinean muga jarririk. Ondoko 1. taulan ikus daitezke erabili ditugun grabaketetan haurrak dituen adinak (2).

1. TAULA

AZTERTURIKO GRABAKETA-ZERRENDA

1;05;19	1;06;22	1;07;20	1;08;29	1;10;12	1;11;05	2;00;05	2;00;26
2;01;19	2;02;00	2;03;09	2;04;11	2;04;24	2;05;05	2;05;21	2;06;05
2;06;25	2;07;05	2;08;13	2;08;18	2;09;00	2;10;12	2;10;29	2;11;12
3;00;02	3;00;10	3;01;12	3;01;28	3;02;04	3;02;10	3;03;00	3;03;25
3;04;22	3;05;27	3;06;24					

2. AZTERTURIKO HIZKUNTZA-ARLOA

Gure helburua deklinabide-kasu ezberdinen erabilera aztertzea denez, haur honen ekoizpen guztiei behatuko diegu, nahiz ekoizpenak esaldi osoak, sintagma edo hitz bakarreko edo biko eraiketak izan.

Deklinabide-kasu ezberdinen artean, alde batetik, gramatika-kasuak, genitiboak, toki-kasuak eta gainerantzekoak edo pertsonen arteko harremanak adierazten dituztenak bereziko ditugu. Bestetik, numero ezberdinen (singularra, plurala, mugagabea eta hurbila) erabilera ere kontuan izango dugu. Birdeklinaketa-arloko ekoizpenak eta postposizioen erabilera ere argitaratzen ahaleginduko gara.

Kontuan izan behar dugu Oitz Bizkaiko ekialdean jaiotako haurra dela, eta bere etxean hitzegiten den euskara bizkaiera bada ere, euskara estandarren eragina handi samarra duela. Horrela, bada, bizkaierari dagozkion hainbat fenomeno ikusi ahal izango ditugu: NOGAZ kasuaren erabilera, NOR plurala eta NORK singularra eta plurala markaren bidez ez berezte, eta abar. Gogoan izan, bestalde, fenomeno fonetikoak ere isladatuko dituela haur honek bere ekoizpenean.

Gure ikerketa 3;06ko adinaren inguruan amaitzen denez, baliteke hainbat fenomenoren erabilera oraindik ez agertzea. Fenomeno hauek ez ikustea, edozelan ere, bi arrazoi nagusiri zor diegu: haurraren gaztetasunari alde batetik, eta batez

(2) HEGEHJ taldeak ez ditu bideo-grabaketa guztiak transkribatu. Helburua hilerot gutxienez saio bat transkribatzea bada ere, sarritan hileroko saio biak transkribatu dituzte.

ere aztertu dugun korpus mugatuari bestetik (hileroko hogeita hamar minutuko saio bat edo bi baino ez). Baliteke, beraz, korpus honetan ikusi ez ditugun hainbat fenomeno edo egitura Oitzek berak, eta haurrek orohar, goizago erabiltzea. Halaber, agertu zaizkigun beste hainbat egitura, beharbada, zerbait goizago ere erabiliko zituen haur honek. Edozelan ere, ikusi ahal izango dugun garapenaren lerro orokorrak esanguratsuak izango direlaketan gaude.

3. DEKLINABIDE-KASUEN ERABILERA

Aurkezpena egitean, lehenengo gramatika-kasuak (NOR, NORK eta NORI) eta partitiboaz azalduko ditugu. Ondoren, genitiboak (NOREN eta NONGO). Jarrarian, tokia eta besteekiko harremanak adierazten dituzten kasuak. Azkenean, birdeklinaketa-arloko fenomenoak eta postposizioak.

3.1. Absolutua edo nor kasua

Bilketaren hasiera-hasieratik ikus dezakegu NOR kasu-markaz eraikitzat har daitezkeen adibideak. Hona hemen lehenetariko ekoizpena:

(1) *a(rg)ia (b)apez* (haurra dagoen gelako argia amatatzen denean eta argi-bonbila hatzaz seinalatuz) (1;05;19)

Ekoizpen honen osagaietariko bat izen-sintagmatzat har dezakegu, *argia*, hain zuzen, eta bestea, *bapez*, honen ezeztatzailatzat.

Baina, hala eta guztiz ere, Oitzek 2;00;05eko adina duen arte zalantzarri iruditzen zaigu NOR edo absolutu-kasuaren erabilera.

Alde batetik, gauza jakina da gure deklinabide-sistimaren arabera, orohar, kasu ezberdinek marka ezberdinen bat eranstean diotela izen-sintagmari. Alabaina, absolutu edo NOR kasua eraikitzeko, beste kasu guztietan ez-bezala, ez zaio inolako marka ikusgarrikerik eranstean izen-sintagmari. Itxuraz, beraz, markarik gabeko izen-sintagmak absolutuak izan daitezke.

Bestetik, 1;05;19ko adina duenetik 1;11;05eko adina duen artean, Oitzek, izentzat eta adjektibotzat har ditzakegun elementu lexikoen artean, itxuraz, izen-sintagmak baino ez ditu ekoizten, NOR itxurako izen-sintagmak, alegia. Halere, zalantzarria da aldi honetan gauzatzen dituen ekoizpenak izen-sintagmak izatea. Egitura hauek osatzeko darabilen marka bakarra *-a* da, batzutan, araua jarraiturik eta entzuten duenean oinarriturik, izenordainak, nini-hitzak eta hitz mailegatu bat (*ten*, hain zuzen) inolako markarik gabe ekoizten dituen arren.

Badirudi, beraz, haur honek bereganatzen dituen izen eta adjektibo kategoria lexikoko unitateak *-a* marka eta guzti darabiltzala. Aldi honetako NOR edo absolutu itxurako ekoizpenak, beraz, ez dira halakoak, lexema hutsak baizik. Ikus ditzagun aldi honetako zenbait adibide:

(2) *ten; ajgia aputu; hau bota; hori txotxo (1;07;20); hemen ni; hori tena; hau mu (1;08;29); oihala ez; ikusi harea; atia ez (1;10;12)*

NOR edo absolutuaren erabilera mugatzeko irizpideak finkatu beharko ditugu, beraz. Alde batetik, *-a* markaz gaineko beste determinatzaileen erabilera ikusi beharko dugu. Eta honek, noski, izen-sintagmaren erabilera baino ez digu baietsiko. Bestetik, absolutu-kasua gramatika-funtzio bitan erabiltzen duela ikusi beharko dugu: subjektutzat eta osagarri zuzentzat. Agian, beste kasu-marken erabilera ere kontuan izan beharko dugu, jabeakuntza aurkakotasunaren arabera erakitzen dela uste baitugu. Esan gura duguna zera da: gramatika-kategoriaren bat haurrak badarabilela baietsi ahal izateko (NOR kasua, adibidez), aurkakoren edo besteren baten erabilera ere aurkitu beharko dugula (NORK edo beste kasuren bat).

Aldi honetan, hots, 1;05eko adinetik 2;00ko adinera bitartean, ez dugu aurkakotasunik aurkitu Oitzen ekoizpenean: determinatzaile bakarra baitarabil, *-a* hain zuzen, eta inolako kasu-markarik ez baitu gauzatzen.

Alabaina, Oitzek 2;00;05eko adina duenean deklinabidearen arloko jabeakuntzaren hasiera baiets dezakegu. Une honetan determinatzaile ezberdinak (ikus 3. adibide-multzoa) eta kasu-marka ezberdinak (geroago ikusiko dugunez) erabiltzen hasten da. Mugatzailedun bakarreko osagai biko izen-sintagmak ere une honetan hasten da erakitzen (ikus 3. adibide-multzoa). Guzti honez gain, izen-sintagmatzat edo absolututzat jo ditzakegun ekoizpenak subjektutzat (ikus 4. adibide-multzoa) zein osagarri zuzentzat (ikus 5. adibide-multzoa) ere aurki ditzakegu. Eta hau guztiau 2;00;05eko adina duen grabaketatik aurrera baino ezin dugu ikusi.

(3) *azal bat; beste artazia; o(ra)in zure ulea (2;00;05)*

(4) *azala izan da (2;00;05)*

(5) *nik dana hartu; pianoa gu(k) ezin jo (2;00;05)*

Laburbilduz, baieztagarria iruditzen zaigu izen-sintagmaren erabilera une honetan. Determinatzaile ezberdinen erabileraz gain, osagai biko edo anitzeko sintagmatan determinatzailea eskumako osagaiari baino ez baito eransten. NOR edo absolutuaren erabilera ere baieztatu dezakegula, uste dugu: beste kasuekiko aurkakotasunaz gain, subjektutzat zein osagarri-zuzentzat baitarabil berau.

Arlo honetan bat gatzoz Idiazabalek (1991b) Oitz eta beste haur elebidun baten determinatzaileen jabeakuntza arakatzean esandakoagaz. Idiazabalentzat Oitzek 2;00;05eko adinaz burutzen duen bat determinatzailearen erabilera zeharo funtsezkoa da izen-sintagmaren jabeakuntzaz hitzegiten hasteko, lehenago, guk ikusi dugun bezalaxe, *-a* marka baino ez baitu erabili. Barreñak (1994b eta c) *-a* markaren erabilera goiztiar bakarra beste haur euskaldun elebidunengan ikusi ahal izan du, beronen izaera lexikoa erakutsiz.

Alabaina, behin adin honetatik aurrera sarritan ikus dezakegu NOR egitura-ren erabilera. Hona hemen zenbait adibide:

(6) *txapela ipini; ni(k) argia ikutu; ez da(g)u zezena; buruhaundia ipini; tipa-azala* (3) (2;00;22); *argie* (4) *izetu da* (2;01;19); *hori, ume txikia; hori, ha(r)tz luzia; izar haundia* (2;02;00); *har(r)ia ekartzen; hemen da(g)u komune; hemen da(g)u har(r)ie* (2;03;09)

NOR pluralak ere sasoi honetan ikus ditzakegu:

(7) *txaluek holan ez!; zapatak kenduta* (2;00;05); *eskilarak; baztar(r)ak* (2;01;19); *ume txikiak bakar(r)i(k) ez; hor danak punba zer?* (2;02;00); *eta bihar(r)ak e(g)in tratorak; etxiak eiten; zikin zikinek* (5) (2;03;09); *hemen ipintzen ziren gauzatxo batzu* (2;10;12)

Hurbilaren erabilera, ohizkotzat jo dezakegun adibide goiztiar batez gain, beluago ere badarabil haur honek, baina lantzean behin baino ez. Hona hemen bildu ditugun ekoizpen guztiak:

(8) *biok* (2;02;00); *niri hau ez jate(zait) gustetan, hau tontuoi* (2;08;13); *zu harek(haiek) biok, kiko!* (2;10;29); *biok izango gara haundiek* (3;05;27)

Mugagabearen erabilera ere aurkitu dugu, baina zerbait beranduago. Hona hemen adibide goiztiar batzuk:

(9) *hiru zubi* (2;04;24); *zein kamaru?* (2;05;05); *zenbat ladrilo!* (2;06;05); *hormie, zein horma?* (6); *zein pelota?* (2;07;05); *be(g)itu, hiru zaldi* (2;08;13); *aber, zein kotxe?* (2;08;18); *lau urte* (2;09;00); *zein amets?* (2,11;12); *zein txandal?* (3;05;27)

NOR edo absolutu-kasuaren egitura, laburbildurik, 2;00;05eko adinaz erabilzen hasten dela baieztatu dezakegu. Une horretan singularra eta plurala darabiltza, subjektuzat zein osagarritzat. Mugagabea eta hurbila, ostera, geroago ikus ditzakegu.

Halere, Idiazabalek (1991b) seinatu zuenez, izen-sintagmaren erabilera (gure ustez absolutuztat ere har dezakeguna) 2;00;05eko adinetik aurrera ez da beti zuzena, arauari begiraturik behinik behin. Une honetatik aurrera, hasieran sarritan, baina gero eta gutxiago, aurreko aldian erabili dituen egitura lexikalak ere badarabiltza haur honek. Horrela, sintagma berekotzat jo daitezkeen osagai guztietan *-a* marka ikus dezakegu:

(10) *hori umia txikia* (2;02;00); *zatarra zatarra dana guztia* (2;04;11)

Egitura berriaren jabekuntza erdietsia duen arren, badirudi aurreko aldian erabili duen egiturari oraindik ere eusten diola aldi baten eta lantzean behin berataz baliatzen dela.

(3) Haur honen inguruan, *t(r)ipa* hitzak *-a* marka izanez gero, *tipia/tipie* izango litzateke.

(4) Bizkaiko ekialdean ohizkoak dira halako fenomeno fonetikoak: *-ea > -ie, -ia > -iel/je, -oa > -ue, -ua > -ue*.

(5) Aurreko *i* zein *u* bokalak *a > e* bihurtzen du azpi-euskalki honetan.

(6) Hitz honek *-a* mugatzaile erantsia balu, *hormie* bihurtuko litzateke, hurrengo, balizko egoera berean, *pelotie* litzatekeen bezala.

3.2. Ergatiboa edo nork kasua

NORK edo ergatibo-marka, gorago aipatu dugunez, 2;00;05eko adinaz has- ten da Oitz erabiltzen.

Aurretik, hots, 1;05;19ko adinetik 1;11;05eko adina bitartean, ez dugu erga- tibo markarik behin ere ikusi. Gainera, nabaria da aldi honetako ergatibo-marka- ren ekoizpen-eza. Hona hemen zenbait adibide:

(11) *aitata(k) apu(r)tu (1;06;22); Jugi(k) atara (1;07;20); ni(k) igon (7); ni(k) atia; Mikel(ek) ezin stara (1;11;05)*

Ekoizpen hauek, lehenago esan dugunez, ez dute sintagma-egiturarik gauza- zen, eta haatik, besteak beste, ez dute inolako deklinabide-markarik hartzen.

Baina haurrak 2;00;05eko adina duenean lehen ergatibo-eraketak ikus ditza- kegu. Hona hemen ergatibo-markaren erabileraren zenbait adibide goiztiar:

(12) *nik; eba(g)i nik; nik dana hartu (2;00;05); nik; zuk; muk kan (2;00;26); Andonik; t(r)enak; guk ikusi; nik hor punba; Asunek eka(rr)ita; nik hau nora bota? (2;01;19); bere amatxok lehen; hori honek ez; zuk hona bota; berak emon (2;02;00)*

Halere, une honetan, sarritan uzten du ekoitzi barik ergatibo-marka:

(13) *azala ni(k); gu(k) eba(g)i; pianoa gu(k) ezin jo (2;01;05); ni(k) argie ikutu; mis(ek) kan; zu(k) (2;00;26); aitite(k) zelan?; ezin atara Antonio(k) (2;01;19); inor(k) ez kendu; inor(k) ez kendu bere gol (8); ni ni ni(k) kertsie badeko(t); nor(k) eruen?; (2;02;00); o(ra)in ni(k) nun marrazu? (2;03;09)*

Alabaina, 2. taulan ikus daitekeenez, 2;04;11ko adinetik aurrera ez-egokita- sunak gero eta gutxiago dira, eta beronen erabilera guztiz zuzena dela esan de- zakegu. Ondoko 2. taula honetan ergatiboaren, datiboaren eta partitiboaren ekoizpen-datuak bildu ditugu.

Ergatiboaren erabilerari dagokionez, bada, erabilera-eza 2;04;24ko adinaz, orohar, bukatu dela esan dezakegu, hemendik aurrera lantzean behin baino ez baitugu akatsik ikusiko.

Hona hemen une honetatik aurrera ekoizten dituen zenbait adibide zuzen:

(14) *berak badaki zubia e(g)iten (2;04;11); guk e(g)in dogu; zuk ez dakizu (2;04;24); Mikelek ez dau(du) entzuten; eske ez deko bestiek palarik; Mikelek hartu dau(du) (2;05;05); nik nik kordeioe joko dot; eta zuk zer e(g)in bi(bihar) dozu? (2;05;21); otsuek itxi zuen e ehiztari bat (2;07;05); edo goitik kenduko dau(du) hai- ziek edo mutil batek edo gabario batek (2;09;00)*

(7) Ume honen inguruan *atara* aditzak zentzu iragankorra baino ez du. *Igon* aditza, bestalde, iragankor bezala erabiltzen da bizkaieraz.

(8) Gol hitza, nini-hitza denez, mugatzaile barik darabil Oitzek.

2. TAULA

ABSOLUTUAREN, DATIBOAREN ETA PARTITIBOAREN, EKOIZPEN-KOPURUAK ADINAREN ARABERA

	NORK		NORI		PARTITIBOA	
	Ez	Bai	Ez	Bai	Ez	Bai
1;06;22	1	—	—	—	—	—
1;08;29	1	—	1	—	—	—
1;10;12	—	—	—	—	2	—
1;11;05	6	—	—	—	—	—
2;00;05	9	3	—	3	—	—
2;00;26	6	6	—	—	1	—
2;01;19	4	19	—	1	—	—
2;02;00	9	25	—	6	—	—
2;03;09	3	29	—	15	—	—
2;04;11	6	38	—	2	—	—
2;04;24	1	50	—	6	1	—
2;05;05	—	47	—	12	—	6
2;05;21	—	15	—	2	1	—
2;06;05	—	56	—	7	2	3
2;06;25	—	24	—	3	1	1
2;07;05	1	24	—	—	—	1
2;08;13	—	23	—	8	—	3
2;08;18	1	31	—	2	—	1
2;09;00	—	29	—	1	1	1
2;10;12	—	18	—	3	1	1
2;10;29	1	39	—	3	—	1
2;11;12	—	26	—	2	—	1
3;00;02	1	25	—	3	—	—
3;00;10	—	34	—	1	—	1

Ergatibo-pluralaren lehen adibideak beluago agertzen zaizkigu. Hona hemen lehenetarikoak:

(15) *hahaha e(g)iten dabie(dute) sorginek (9) (2;08;13); medikuek eukitzen dabez(dituzte) (2;10;12); garabiuek hau erueten dabe(dute)?; eta induskailuek eukiten dabie(dute) palie (3;00;10)*

Lantzean behin Oitzek, araua jarraituz, bere burua zuzentzen duela ere esan daiteke. Ondoko adibideetan behintzat, argi geratzen da absolutu-, datibo- eta ergatibo-marken arteko nahasketa eta ondoko zuzenketa:

(9) Gogoan izan adibide hauetako *-ek* marka fonetikoa dela, lehen esan dugun legez, aurreko *i* eta *u* bokalek $a > e$ bihurtu baitute.

(16) *hori ez dau(du), horrek ez dau(du) eruten (2;04;24); ba nik ni etorri naz zuregana ta ... (2;07;05); ze Jontxuk, Jontxu ez zan konturatu (2;10;12); ni nik holakue badeket (3;00;10); niri niri hau nik niri honek(hauek) gustetan jatez(zaizkit) (3;01;28)*

Arakaturiko korpusean behin ergatibo-hurbilaren erabilera ere aurkitu dugu. Hona hemen berau:

(17) *guk biok (2;06;25)*

Ergatibo-markaren jabekuntza-garapenaz, beraz, zera esan dezakegu: erabilerazak berezten duen aldiaren ondoren, 2;00;05eko adinaz gauzatzen hasten dela, baina hasiera baten ekoizpen-eza ere sarritan gertatzen delarik. Ondoren, 2;04;24ko adinetik aurrera, erabileraren egokitasuna sendotu egiten da, eta Oitzek bere burua zuzentzeko duen gaitasuna ere une honetatik aurrera ikus dezakegu. Guzti honez gain, oso garrantzitsua iruditzen zaigu Oitzek gramatika-hatsarreen arabera, NOR eta NORK kasuak bereziz, bere burua zuzentzeko erakusten duen gaitasuna.

3.3. Datiboa edo nori kasua

NORI kasuaren marka, NORK kasuarena bezala, 2;00;05eko adina duenean ikus dezakegu lehen aldiz:

(18) *zuri; hori niri Ju(r)gi(k) buruan ekar(r)i; o(ra)in zure iloari (2;00;05); Andoni, nik zuri tena (2;01;19); honi honek ez; hori hori txikiari hau; honek(hauek) zuk txikiari emon; niri katu hau begira (2;02;00); ba aititari makila konpontzen; o(ra)in honeri sakatu; honeri obatu; nik palazuari jo honekin(2;03;09)*

Lehenago, ordea, datibo-markaren erabilera-eza ere ikusi dugu. Hona hemen markarik gabeko adibide goiztiar hau inguru eta guzti:

(19) *Mintzaidea: Ta nori esango dotze(g)u(diogu) etortzeko gurekin?
Oitz: Amane(ri) (1;08;29).
Mintzaidea: Amaneri*

NORI pluralaren erabilera ere aurkitu dugu arakaturiko Oitzen ekoizpenean:

(20) *botoiei ez! (2;08;18); lehoieri, lehoiei ixten badotzezu(diezu) (3;02;10)*

Mugagabea eskatzen duen inguru goiztiar bakarrean, aldiz, mugatu singularri dagokion forma agertzen zaigu:

(21) *ba zer mineri sakatu? (2;03;09)*

Kontuan izan behar dugu NOR mugagabea beluago ikusi dugula, 2;04;24 edo 2;05;05eko adinaz hain zuzen. Beharbada, oraingoz ez da mugagabearen hatsarreak jabetu eta horregatik ezin du NORI mugagaberik erabili une goiztiar honetan.

Aditz mugaturen batez ekoitziriko NORI kasudun adibideak ez dira hain ugariak korpusean zehar. Honen arrazoia, euskaraz ohizkoa denez, zehar-osagarriak isiltzean egon daiteke. Edozelan ere, hona hemen zenbait adibide:

(22) *oin ja jo e(g)in dotzet(diot) kotxiari (2;06;25); niri ez jate(zait) gustetan; niri hau ez jate(zait) gustetan, hau tontuoi!; honek zer esaten dotze(dio) sorginari? (2;08;13)*

Laburbildurik, datibo-markaren erabilera edo NORI kasuaren jabekuntza, 2;00;05eko adinaz erdiesten duela esan dezakegu, beraren erabilera zuzena une honetan hasita, hemendik aurrera ia grabaketa guztietan ikus baitezakegu (ikus 2. taula). Edozelan ere, mugagabearen erabilera beranduago agertuko zaigula ere esan behar dugu.

3.4. Partitiboa

Partitibo-markaren erabilera 2;05;05eko adina duen arte ez dugu aurkitu arakatu dugun korpusean.

Goizago, ostera, nabarmena gertatzen da batzutan erabilera-eza (ikus 2. taula). Hona hemen, partitibo-marka eskatzen duen inguruetan, haurraren jokaera 2;05;05eko adinaren aurretik:

(23) *oihala ez (birritan) (1;10;12); ez da(g)u zezena (2;00;26); ez da(g)o beste bat (2;04;24)*

Argi dago partitiboaren ordeez -a markaz osaturiko hitzak edo NOR sintagma darabiltzala aldi goiztiar honetan. Baina behin adin batera helduz gero, nabaria da partitibo-markaren erabilera ezezko perpausetan:

(24) *eske ez deko bestiek palarik; ez deko hankarik; ez deko hankarik, gainera; ez da(g)u kotxerik; ez da(g)u beste kotxerik; ez e(g)in bultzerik; ez e(g)in barrerik (2;05;05); ez deko lekurik baina (2;06;25); nik ez dot eukitzen hotzik (2;07;05); nik ez dekot anai txikirik; hemen ez da(g)u gizonik (2;08;13); ez dekogu beltzik (2;10;12)*

Galderetan ikusi dugun adibide bakarra ezezkoan denez, zaila egiten zaigu baieztatzea halako inguruetako erabileraz jabetu denentz:

(25) *zergatik ez da(g)u gizonik? (2;08;13)*

Edozelan ere, beste zenbait markarekin ikusi dugun legez, erabileraren hasieran ez-egokitasuna ere ikusi ahal izan dugu:

(26) *ez da(g)u beste bat (2;05;21); ez e(g)in holan bultze(rik)! (2;06;05); ez e(g)in barre(rik)! (2;05;25)*

Hala eta guztiz, 2;06;05eko adinetik aurrera ez-egokitzat jo ditugun adibiderik gehienen ez-egokitasuna (ikus 2. taula) zalantzazkoa da, partitibo-marka barik ere ohizkoak baitira helduen artean (ikus 26 adibide-multzoko azken biak).

Laburbildurik zera esan dezakegu: Oitzek 2;05;05eko adina duenetik, ezezk inguruetan behintzat, partitiboa egoki darabilela erakusten digula. Nolanahi ere, azpimarragarriki dira hasierako erabilera-eza, eta erabiltzen hastean, une baten, beti ez darabilela. Bestalde, badirudi partitiboaren erabilera mugagabearekin batera gauzatzen hasten dela.

3.5. Genitiboa edo noren kasua

NOREN kasu-markaren erabilera aurkeztean genitiboaren funtzioari mugatuko gatzazkio. Birdeklinaketaren erabilera, aitzitik, geroago azalduko dugu.

Marka honen erabilera, NOR, NORK eta NORI kasu-marken legez, 2;00;05eko adinaz ikusi dugu lehen aldiz arakatu dugun korpusean. Ondoko grabaketetan erabilera sendotu eta zabaldu egiten dela esan daiteke. Hona hemen lehenetariko adibide batzuk:

(27) *zure ulea; o(ra)in zure ulea; zure iloari (2;00;05); nire etxien; Teo(re)n anaia; bere aita; Teo(re)n laguna; bere aita nun? (2;00;26); amama(re)n erregalue; zu zure botekin; ni nire botekin (2;01;19); bestien aita; Isabelen etxien; hemen bere aitatxo (2;02;00)*

Oitzek, bere inguruan egiten den legez, -n/-en marka darabil genitibo hau eraikitzean. Eta erabilera honi hurrengo hilabeteetan ere eusten dio:

(28) *karga(tu) e(g)in bi(behar) dot nire kamioie; nun da(g)uz nire egurrek? (2;05;05); Mikelen aita da; hau zure laguna da ta; astuen modokue (2;06;05); eta Teoren amatxo?; han da(g)u [xx] bere aitatxorekin (2;07;05); hori izan zan autobuse baten errobedie (2;09;00)*

Genitibo-pluralaren lehen erabilera, guk aztertu ahal izan ditugun datuen arbera, beluago agertzen zaigu:

(29) *baina muinekuen etxie be bada (2;09;00)*

Bildu ditugun datuetan oinarriturik, 2;00;05 edo 2;00;26ko adinaz genitiboaz jabetu dela esan dezakegu. Goizago, ostera, badugu genitibo-marka eskatzen duten inguruetan ekoizpen-ezaren adibiderik:

(30) *Amane Pero; Anoni tita (1;08;29)*

Lehenengo ekoizpeneko *Amane (alaba)* eta *Pero (aita)* hitzek genitibo-markaren bat beharko lukete: *Amaneren Pedro (alaba/umearen aita)* edo *Pedroren Amane (aitaren alaba/umea)*. Bigarreanean, *Andoniren tita (erlojua)* esan behar zukeen. Argi geratu da, bada, 2;00;05eko adinaz aurretik ez duela halako markarik erabiltzen.

Bestalde, behin 2;00;05eko adinetik aurrera grabaketa guztietan ikus dezagu genitibo-markaren erabilera (ikus 3. taula).

3. TAULA

GENTIBOEN ETA BERAIEIEN FORMA BIRDEKLINATUEN EKOIZPEN-KOPURUAK ADINAREN ARABERA

	NOREN		NORENA		NONGO		NONGOA	
	Ez	Bai	Ez	Bai	Ez	Bai	Ez	Bai
1;08;29	2	—	5	—	—	—	—	—
1;11;05	—	—	—	1	—	—	—	—
2;00;05	—	4	—	4	—	—	—	—
2;00;26	—	5	—	17	—	—	—	—
2;01;19	—	6	—	7	—	—	—	—
2;02;00	—	3	—	4	—	—	—	2
2;03;09	—	6	—	2	—	3	—	7
2;04;11	—	2	—	1	—	1	—	—
2;04;24	—	3	—	1	—	—	—	3
2;05;05	—	4	—	7	—	5	—	1
2;05;21	—	8	—	4	—	1	—	—
2;06;05	—	21	—	8	—	1	—	2
2;06;25	—	7	—	2	—	1	—	—
2;07;05	—	4	—	1	—	1	—	1
2;08;13	—	8	—	2	—	—	—	4
2;08;18	—	3	—	2	—	—	—	2
2;09;00	—	13	—	7	—	1	—	8
2;10;12	—	5	—	6	—	6	—	9
2;10;29	—	4	—	6	—	1	—	8
2;11;12	—	4	—	3	—	4	—	6
3;00;02	—	4	—	1	—	—	—	1
3;00;10	—	7	—	4	—	—	—	5

3.6. Genitiboaren birdeklinaketa: norena kasua

NORENA kasuaren erabilera, birdeklinaketa aurkeztean azaldu beharrean, genitiboaren ondoren egitea erabaki dugu. Guzti hori, gure ustez behinik behin, kasu honen erabilerak NOREN kasuarekin izan dezakeen erlazioaz gain, kasu honen goiztiartasuna ikusirik erabaki dugu.

NORENA kasu-markaren erabilera oso goiztiarra da, baina 2;00;05eko adina duen arte hitz zehatz bitara mugatzen da: *nirie eta no(re)na?/nu(re)na?*, hain zuzen ere. Oitzek ekoizten dituen lehenetariko adibideak hauek dira:

(31) *nirie (1;07;20); no(re)na?; niria (1;08;29); hau nu(re)na?; ez, niria (1;10;12); hau no(re)na, ama?; hori no(re)na?; ama, niria popota (1;11;05)*

Hala eta guztiz ere, erabilera goiztiar hau, ez dirudi gramatika-hatsarrerren bati lotua dagoenik. Gure ustez, erabilera hau lexiko-arlokoa da, hitz bi hauek oso arruntak baitira haurren munduan.

Eritzi honen alde hona hemen 1;08;29ko adina duenean bildu ditugun adibide batzuk. Guztietan mintzaideak NORENA galdera luzatzen dion arren, haurrak delako markarik gabe erantzuten dio. Hona hemen:

(32) (a) *Mintzaidea: Ta norena dok tiktak-tiktak hau ba?*

Oitz: Amane

(b) *Mintzaidea: Hori Amanerena da?*

Oitz: Amane

(c) *Mintzaidea: Ta norena dok hori?*

Oitz: Amane (1;08;29)

Halere, une honetan nirea hitza egoki darabil mintzaideak luzatzen dion itaunari erantzutean:

(33) *Mintzaidea: Norena dok hori ba?*

Oitz: nirea (1;08;29)

Gure irudiko, kasu-markaren erabilera ekoizkorra beluago lortzen du haur honek. Nirea eta norena hitzez gauzaturiko ekoizpenez gaineko lehenengo adibidea iluna samar gertatzen zaigu inguruaren arabera eta ez dago hain argi markaren erabilera zuzena:

(34) *ez, kotxiena (1;11;05)*

Ekoizpen honetan haurragaz diharduen mintzaide helduak kotxekoa itxaroten du, grabaketaren arabera behinik behin. Zalantzarria da, beraz, kasuaren jabekuntza une honetan.

Hurrengo grabaketa transkribatuan, aitzitik, argiro aurkitu dugu marka honen erabilera ekoizkorra. Hona hemen une honetatik aurrera Oitzek gauzaten dituen zenbait adibide:

(35) *ez, kotxiena (1;11;05); medikuena; Ju(r)gina ez (2;00;05); Idoiana; jolasena; Amaiana; Teona; zurie; honena; hori nesikiana; aittitana; Akardona (2;00;22)*

Beluago ere, kasu honen erabilera sarritan ikus dezakegu haur honen ekoizpenean:

(36) *Arantzarena da; Mikelena da (2;05;05); badue aitatzorena; ez zara honena (2;05;21); Txano Gorritxurena (2;07;05); honena da; baina hau kamioiena da (2;09;00); hau nire bizikletiarena da; eske iguel izango da eskatzena (2;10;12)*

Lantzean behin, pluralean ere ikusi dugu birdeklinaketa-marka hau:

(37) *norenak? (birritan) (2;02;00); hemen ipintzen ziren honek gauzatxuek, t(r)enenak (2;10;12)*

NORENA kasu-marka, beraz, orain arte ikusi dugun goiztiarrenetarikoa da, 2;00;05eko adinaz ekoizkor baitarabil. Halere, badu hilabete goizago adibide ilun

samar bat ere. Edozelan ere, azpimarragarria iruditzen zaigu, gure datuen arabera behinik behin, genitiboaren birdeklinaketa honetaz genitiboaz berataz batera edo goizago jabetu dela baieztatzea (ikus 3. taula).

3.7. Toki-genitiboa eta nongoa birdeklinaketa

Lekua adierazten duen *-ko* genitibo-marka geroago agertzen zaigu. Nolanahi ere, oraingoan ere goizago aurkituko dugu NONGOA egitura NONGO bera baino (ikus 3. taula). Hona hemen lehen ekoizpenak:

(38) *holakue nun?; hori, hor, holakue nun? (2;02;00)*

Eta *holakoa* hitzaren erabilera zalantzarria izan badaiteke ere, lexiko-arloko ikaspentzat jo baitezakegu, hurrengo hilabetean NONGO zein NONGOA kasu-markak darabiltzala ikus dezakegu:

(39) *halako pinturak; ba halako makina bat; hau, barrukue; holakue nun da(g)u? (2;03;09)*

Pluralaren lehen erabilera ere une berean ikus dezakegu:

(40) *barraketako pailasok ko tenan (2;03;09)*

Hemendik aurrera sarritan ikus ditzakegu erabilera biak, hots, singularrez zein pluralrez:

(41) *hauxe, etxeko erlojue (2;04;11); hemen barruko kotxie; holakuek; ez, hor erdiko gelan (2;05;05); hau da treneko gizona (2;07;05); nik holakuek (2;08;13); ipurdikuek e(g)ingo doguz(ditugu)?; kamioikue (2;09;00); eruango duaz(ditut) barraketako jaira; nunguek?; horkuek; behekue (2;10;12); hau telefonokue da; ta hemenguek nun da(g)uz? (2;10;29); baina hemen erueten zabiezen(zituzten) honek, ikastolakuek eta...; erdikue behar dot (2;11;12); ze dekoz tripetako min asko (3;05;27)*

Behin mugagabez ere agertzen zaigu NONGOA kasu-marka. Hona hemen:

(42) *eske ez zara konturatu niri ze koloretakue gustetan jaten(zaidan)? (3;01;28)*

Toki-genitiboa, beraz, genitiboa baino beranduago agertzen zaigu haur honi grabaturiko korpusean. Edozelan ere, aldi-ezberdintasuna hile bikoa baino ez da (ikus 3. taula).

3.8. Soziatiboa edo norekin/nogaz kasua

Bizkaiko ekialdean forma biak erabiltzen dira, nahiz lehena sarriagotan erabili pluralaz, eta bigarrena *-az* itxuraz ere agertzen zaigun.

Haur honek, gurasoen euskalkiaren eta estandarraren eraginez, kasu-marka biak darabiltza, eta gainera biak agertzen dira batera bere garapenean:

(43) *Akardokin; honekin; ni Arantzakin (2;00;22)*

(44) *Andoniaz; Arantzagaz (2;00;22)*

Ikus dezakegun legez, marka biak batera eta hitz berarekin darabiltza haur honek, eta jokabide honi eusten diola esan daiteke:

4. TAULA

SOZIATIBOAREN, DESTINATIBOAREN, MOTIBATIBOAREN ETA INSTRUMENTALAREN EKOIZPEN-KOPURUAK

	NOREKIN		NOGAZ		NORENTZAT		NOGAIK		NORTAZ	
	Ez	Bai	Ez	Bai	Ez	Bai	Ez	Bai	Ez	Bai
1;10;12	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—
2;00;05	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
2;00;26	—	6	—	2	—	—	—	—	1	—
2;01;19	—	10	2	6	—	—	—	—	—	—
2;02;00	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
2;03;09	—	10	—	3	—	—	—	2	—	—
2;04;11	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
2;04;24	—	13	—	2	—	—	—	—	—	—
2;05;05	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—
2;05;21	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
2;06;05	—	3	—	—	—	2	—	—	—	—
2;06;25	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
2;07;05	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—
2;08;13	—	10	—	—	—	—	—	—	—	1
2;08;18	—	—	—	1	—	5	—	—	—	1
2;09;00	—	14	—	1	—	1	—	—	—	7
2;10;12	—	4	—	—	—	—	—	—	—	2
2;10;29	—	3	—	—	—	—	—	—	—	1
2;11;12	—	10	—	2	—	1	—	—	—	1
3;00;02	—	2	—	—	—	1	—	—	—	1
3;00;10	—	10	—	—	—	—	—	—	—	2

(45) *zurekin; zapatakin; hor(r)az; atxuraz; atxuraz han jo; atxurrekin danba-danba (2;01;19); zurekin juen nintzen; laranja ibili zen Jurgi Iratirekin (2;08;13); muinekoaz e(g)ingo dot? (2;09;00)*

Lehenago ez darabilela ere esan dezakegu. Oitzek 1;10;12ko adina duenean ekoizpen-ezaren frogatzat har daitekeen adibidea aurkitu dugu. Inguruaren araber argi dago sozietibo-markaren bat ez duela ekoitzi. Hona hemen berau:

(46) *o(ra)in o(ra)in Jugi(rekin/gaz) (1;10;12)*

Bestalde, pluralaren erabilera batez ere NOREKIN markaz ikusi badugu, lantzean behin NOGAZ marka ere pluralaz agertzen zaigu:

(47) *txotxuekin (2;05;21); ... eta hau atzazkalakaz (2;08;18); otsuekin; batzutan otsuekin; baina torniluekin (2;11;12); ez, haginekin ez!; eskuekin e(g)in holan! (3;00;10)*

Soziatiboa da pertsonen (edo gauzen) arteko harremanak adierazten dituzten gainerantzeko kasuen artean agertzen zaigun lehena (ikus 4. taula). Destinatioa, motibatiboa edo instrumentala, gutxienez laupabost hilabete beranduago agertzen zaizkigu. Hau guztiau hobeto ikusteko, hona hemen kasu hauen ekoizpen-purpuruak eskaintzen digun taula:

Guzti horrez gain, azpimarragarria iruditzen zaigu, grabaturiko korpusean behintzat, NOREKIN forma NOGAZ forma baino sarriagotan darabiltzala (ikus 4. taula).

3.9. Destinatioa edo norentzat kasua

Kasu honetaz eraikitako adibideak ere aurkitu ditugu grabaketetan zehar. Hona hemen lehenetariko zenbait:

(48) *hori zaila da zuretzat; hau niretzat, aguanta(tu)! (2;06;05); ipini niretzat! (2;07;05); hau niretzat eta zuretzat hori (2;08;18); eta gero zure kamioiarentzat e(g)ingo dogu (3;03;25); bai, honentzat (3;04;22); eta egoten bada kar(r)amar(r)u haundi bat Kinkonentzat, jan egindo dau(du) Kinkonek (3;06;24)*

Kasu-marka honen lehen adibideak, beraz, soziatiboa baino beluago ekoizten ditu haur honek (ikus 4. taula). Inoiz NORENTZAKO itxura ere hartzen du marka honek:

(49) *niretzako hau da (3;00;02)*

Bada NORENTZAT hurbilaren ekoizpenik ere. Hona hemen adibide guztiak:

(50) *biontzat; holan biontzat (3;02;04)*

3.10. Motibatiboa edo zergatik kasua

Motibatiboaren kasu-markaren erabilera oso gutxitan aurkitu dugu aztertu dugun korpusean. Gainera, guztietan izenordain bati erantsirik (*horregatik*) ikus dezakegunez, zalantzarria da beraren jabekuntza ekoizpen honen bidez derakusala. Halere, hona hemen Oitzek ekoizten dituen adibide guztiak:

(51) *hoaiti hemen; hoaitik (2;03;09); nik ho(rreg)aitik hau hartu (2;05;05)*

3.11. Instrumentala edo zerez kasua

Instrumentala ere aurkitu dugu Oitzen ekoizpenean, baina zertxobait beranduago. Gainera, sarritan, kasu-marka honen erabilera lexikoaren jabekuntzari lotuta dagoela esan daiteke, ohizko esakerak ekoizten baititu: *buruz behera, hegaz, hankazgora, berez, ...* Horrelakoak dira, gure ustez, hasierako adibideak:

(52) *kontuz ibili!; kontuz! (2;00;05)*

Kontuz hitza, gure ustez, haurrak lexikaldurik bereganatu du. Ondoko adibidearen bidez haur honek egitura hau oraingoz ez darabilela ikusi ahal izango dugu:

(53) *Mintzaidea: Zerez mozorrotuko haz ihauterietan?*
Oitz: *Teo (2;00;26)*

Geroago badira kasu-markaren jabekuntza adierazten duten adibide bakan batzuk:

(54) *ta hau zergatik da(g)u negarrez? (2;08;13); edo buruz behera?; hankazgora; kotxez; trenez (2;09;00); ze bestelan zegaz eingo dau(du) hegaz?; eta gu altxatzen paliaz (2;11;12); hau nik hartu dot, adibidez (3;00;02); erderaz (3;00;10); eta gero lotu katiez (3;02;10); badakizu hau berez harrapa(i)u dotziela(diel) (3;03;00); esaten dozu auskeraz; Mikel, juen horrutza(g)u, ze da(g)u mila aldiz gehia(g)u (3;03;25)*

Badirudi, beraz, instrumentalaren jabekuntza pertsonen arteko harremanak adierazten dituzten beste kasuak baino beluago erdiesten duela (ikus 4. taula). Honen arrazoiatariko bat ekoizpen gehien mugagabetasunean egon daiteke, mugagabea, lehenago ikusi dugun legez, beranduago bereganatzen baitu.

Bestalde, atzizki hau denbora adierazteko ere badarabilela ikus dezakegu. Alabaina, baliteke haurra esakera honetaz lexikoki jabetu dela pentsatzea:

(55) *baina gabaz bazkaltzen dogu (3;03;25)*

Geroago ikusiko dugunez, instrumentalaren birdeklinaketa ere badarabil haur honek.

3.12. Inesiboa edo non kasua

Toki-kasuen jabekuntza arakutzen hasi orduko, hona hemen ekoizpen-kopuruak biltzen dituen taula:

5. TAULA

TOKI-KASUEN EKOIZPEN-KOPURUAK ADINAREN ARAIBERA

	NON		NORA		NOGANA		NONDIK		NORANTZ		NORAINO	
	Ez	Bai	Ez	Bai	Ez	Bai	Ez	Bai	Ez	Bai	Ez	Bai
1;06;2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1;11;0	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2;00;0	—	4	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
2;00;2	—	6	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
2;01;1	—	5	—	8	—	—	—	4	—	1?	—	—
2;02;0	—	8	—	6	—	—	—	2	—	—	—	—
2;03;0	—	5	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
2;04;1	—	6	—	2	—	—	—	12	—	—	—	—
2;04;2	—	6	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—
2;05;0	—	13	—	7	—	1	—	2	—	1	—	—
2;05;2	—	13	—	14	—	1	—	2	—	—	—	—
2;06;0	—	8	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—
2;06;2	—	14	—	8	—	4	—	—	—	—	—	—
2;07;0	—	4	—	1	—	2	—	4	—	2	—	—
2;08;1	—	4	—	4	—	1	—	—	—	—	—	—
2;08;1	—	6	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
2;09;0	—	9	—	9	—	—	—	1	—	—	—	1
2;10;1	—	16	—	6	—	—	—	1	—	—	—	1
2;10;2	—	4	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—
2;11;1	—	13	—	1	—	—	—	1	—	—	—	2
3;00;0	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—
3;00;1	—	11	—	1	—	—	—	7	—	—	—	—

Tokia adierazten duen NON kasu-markaren lehen erabilera Oitzek 1;11;05eko adina duenean gauzatzen du:

(56) *kotxean (1;11;05)*

Lehenago, NON kasuarekin eta tokiarekin zerikusi handia duten aditzon-
doez eta galdetzaileaz jabetu da haur hau:

(57) *han (1;06;22); han t(r)ena; hemen a(r)gia (1;07;20); hau nun? (1;10;12)*

Gainera, 1;08;29ko adinaren inguruan, *-an* atzizkia duten hitz bi ere badarabiltza:

(58) *kotan; akolan (1;08;29)*

Halere, hitz hauen esanahia zeharo berezia da. *Kotan* hitzak kanpoan zentzua du. *Akolan* bere anaia dago, etxean ez dagoenean. Ez ditu beste inguruetan erabiltzen.

Gure ustez, hitz hauetaz lexikoki jabetu da haur hau. Ez dute ohizko esanahirik eta inguruak eraginda darabiltzala esan daiteke. Eritzi honen alde une berreko adibide hau dugu (haurra eta mintzaidea ipuin bat begiratzen ari dira eta mintzaidearen arabera, badakigu ipuineko umea *-Amane*, Oitzen berbetan-, ez dagoela *kortan*, ipuineko marrazkian ez dela agertzen baino):

(59) *Mintzaidea: Amane?*

Oitz; Kotan (1;08;29)

Mintzaidea: Bai, etxien, bere etxien egongo da

Beste horrenbeste esan daiteke adibide honi buruz, mintzaideak bere anaia non dagoen itauntzean:

(60) *Mintzaidea: Nun ete da(g)u Jurgi?*

Oitz: kortan (1;08;29)

Adibide hauek, beraz, orain arteko erabilera lexikoaren aldeko frogak dira. NON kasu-markaren erabilera ekoizkorra, ostera, 1;11;05eko adinaz hasten dela ikusi dugu (ikus 56 adibidea). Baina une honetan adibide bakarra baino ez dugu aurkitu. Gainera, geroago ikusiko dugunez, grabaketa berean NORA kasu-markaren erabilera ez-zuzena ere gauzatzen du. Guzti horregatik segurua egiten zaigu 2;00;05eko adinaz jabetu dela esatea. Hona hemen une honetatik aurrera ekoizten dituen zenbait adibide:

(61) *hori niri Ju(r)gi buruen ekar(r)i; hori eskuan (2;00;05); etxian; kanpuen; ez, t(r)atoran hori; bakar(r)i(k) etxian; hor atzian (2;00;26); aitiite han beheien; zapatan min (2;01;19); holan, holan buruan; buruen txapela; itsasuen kamarue (2;02;00); gainien hauxe da(g)u (2;05;05)*

Bestalde, inesibo-pluralaren erabilera ere agertzen zaigu:

(62) *hemen, barraketan (2;08;13); baina gazteluetan bai (2;09;00); ibiltzen barraketan; gure eskilaretan? (2;10;12); ta gero tripetan e(g)ingo dotzet(diot) (3;05;27)*

Inesibo-mugagabearen erabilera ere singularraren ostean aurkitu dugu:

(63) *uretan ibiltzeko (2;06;25); hemen da(g)uz uretan danak (3;02;04); egitan, aita; egitan erosi holakue (3;03;25); guzurretan; baina guzurretan, guzurretan; askotan (3;05;27)*

Halere, mugagabe-multzoko hainbat adibide baliteke ZERTAN kasudunak izatea (*gezurretan, egi(a)tan*), edo berauen erabilera egitura honen bidez bereganatu dituela pentsatzea, behintzat.

Baina inesibotzat hartzen dugun marka hau, haur honek tokiaz gain, denbora adierazteko ere badela ikasi du. Hona hemen erabilera hau baieztatzen duten adibide batzuk:

(64) *itxi piskaten tena; itxi piskaten Mikel; Mikel itxi piskaten hori ze nik ez dekot eta (2;05;05); zazpiretan etorri naizela gaur; zazpiretan etorri naizela; ... eta e e zazpiretan etorri naizela esan (2;05;21); egun baten bai (2;06;25); zu juen zara goizien istitutora ta ... (2;09;00); denbora guztien (2;10;12)*

Denbora adierazteko tokia adierazteko baino beranduago badarabil ere, ZERTAN egitura eraikitzeko oso goiz ikus dezakegu haur honen ekoizpenean. Era guztietan, bildu ditugun halako adibideak apur batzuk baino ez dira izan:

(65) *zu ze(r)tan?; dantzan ez! (2;00;05); martxan; ... gizon batzuekin berbetan (2;11;12); hor(r)ekin ohiek ein bi(behar) doguz(ditugu) ze barkuen lotan doiez; baina egon bi(behar) ziren lotan, eta ... (3;06;24)*

Alabaina, funtzio honegaz marka hau sarriagotan darabil aditzei erantsia:

(66) *etxiek e(g)iten (2;04;11); hanka, hankie topetan (2;05;21); ba patatak erosten (zetan doi Durangora? galderari erantzunez); ni ibili naz telebista ikusten; badabiz jaten (2;06;25); ze Andoni da(g)u grabetan (3;02;04)*

3.13. Adlatiboa edo nora kasua

Tokia adierazten duen NORA kasu-markaren lehen erabilera oso goiz ikus dezakegu hitz baten:

(67) *akolala (1;07;20) (1;08;29)*

Baina NON kasu-markagaz gertatu den legez, hitz honek esanahi hertsia du, bere anaia nora joan den adierazteko, baina ez baitarabil. Gure ustez, bada, leixokoki bereganatu du hitz hau ere.

NORA adierazten duten aditzondoak 1;11;05eko adinaz aurkitu ditugu:

(68) *ni hara; ba horra (1;11;05)*

Halere, une honetan nabarmena da oraindik haurra ez dela jabetu egitura honetaz. Hona hemen erabilera ez-zuzenaren adibide bi:

(69) *Mintzaidea: Zuk zer uste dozu dala?*

Oitz: Tonbolara

Mintzaidea: Tonbolakue?

(70) *Mintzaidea: Baina zertarako horrenbeste gauza?*

Oitz: Eskolara

NORA kasu-markaren erabilera ekoizkorra, gure ustez behinik behin, 2;00;05eko adinetik aurrera ikus daiteke. Hona hemen zenbait adibide:

(71) *ale bar(r)ura!; nora? (2;00;05); eskolara (2;00;26); bar(r)ura; ba Bilbora; hara behera; hori karretilara bota; gu hara behera juen; gu apapara juen (2;01;19); kortara due; garajera nue (2;05;05); Tximino Gorri juen zan azokara ta ... (2;07;05)*

Pluralez ere aurkitu dugu marka hau:

(72) *Jurgirekin barraketara (2;10;12)*

Bada mugagabearen erabilera ere. Alde batetik, ohizkotzat har dezakegun uretara hitza agertzen zaigu mugagabez. Bestetik, zertara jolastu adierazteko darabil:

(73) *uretara punba (2;02;00); nik telefonotara; zuk honekin honetara ez dozula jolasten? (2;10;29); isil-isilik gordetara; jolastuko dogu gordetara?; jolastuko dogu medikutara? (3;03;00); jolastuko dogu komunetara?; badakit zertara, gauza batzutara (3;03;25); eta uretara botatzen (3;06;24)*

Baliteke, beraz, *zertara jolastu* egiturari dagozkion ekoizpenak ZERTARA balizko kasuaren bidez bereganatuak izatea.

3.14. Bizidunen adlatiboa edo norengana kasua

Gramatika-testuetan NORENGANA kasua bizidunekaz erabiltzen den NORA kasuaren aldaeratzat hartzen bada ere, guk berezita aurkeztea erabaki dugu.

Arakatu dugun korpusean bizidunekiko erabilera hau bizigabeekikoa baino beranduago aurkitu dugu (ikus 5. taula). Halere, Oitz haurrak egoki darabil bizidunen marka hau, hasiera-hasieratik bizidunekaz eta bizidunekaz baino ez baitarabil:

(74) *niregana (2;05;05); eta gero Gorkanera juen bi(behar) da, Gorkagana (2;05;21); doie zuregana; badator zuregana (2;06;25); ta jueten naz zuregana eta zuk lagundu e(g)iten doztezu(didazu); baina ni etorri naz zuregana ta ... (2;07;05); juen da bere lagunarengana (2;08;13)*

Nolanahi ere, aurkitu dugu adibide ulergaitz bat ere:

(75) *eta norantza sartzen ziren mutikuek?, tripagana (2;09;00)*

Biziduhun adlatibo-pluralaren jabekuntza ere baieztatu dezakegu:

(76) *zergatik jueten da katugan-katuengana (2;06;25); lehoiengana jueten bazara, ... (3;02;10)*

Guk arakatu ahal izan dugun korpusean, NORENGANA da haur honek tokia adierazteko darabilen bizidunentzako kasu berezi bakarra. Halere, egitura honetaz sarritan baliatzen dela baieztatu dezakegu. Laburbildurik, beraren jabekuntza 2;05eko adinaz erdietsia du.

3.15. Ablatiboa edo nondik kasua

Galdetzailea eta aditzondoak, tokia adierazten duten beste hainbat kasutan bezalaxe (NON, NORA), lehenak dira agertzen:

(77) *Ju(r)gi hemendi; nundi? (2;00;05); bakar(r)i(k) horti (2;00;26)*

Ondoren, ablatiboaren kasu-markaren erabilera ekoizkorra ikus dezakegu:

(78) *lehen soloti; ba ordun, ni bakar(r)i(k) bajatu eskilarati (2;01;19); ni zubitik, ni teilaturik; ta o(ra)in zubitik; ez, baina hemen kaminotik; leihotik; ni zulo-zulotik (2;04;11); ta o(ra)in trenan alde batetik bestera pasa(t)uko da (2;10;12)*

Pluralaren erabilera ere agertzen zaigu korpusean:

(79) *ni jueten naz hona eskileretatik eta ... (2;07;05)*

Denbora adierazteko, aitzitik, ez dugu ikusi, guk aztertu dugun korpusean behintzat, atzizki honen erabilerarik.

3.16. Hurbiltze adlatiboa edo norantz kasua

NORANTZ kasu-markaren jabekuntza ere badakusagu Oitzen garabidean. Kasu-marka hau haur honek forma ezberdinez darabil: *-rutz*, *-rantza*, *-runtz*, hain zuzen ere. Hona hemen zenbait adibide:

(80) *hau norutz? (2;01;19); kortarutz (2;05;05); baina zu juen horrutza-txua(g)u!; juen horrutzatxua(g)u!; ni banoie horrantza (2;07;05); ... eta esaten do-tzie(diete) hankie goruntz; behiek jueteko honuntz; ez, dendaruntz (3;04;22); harutz; hau horruntza(g)u eruen bi(begar) dot (3;05;27)*

Hurbiltze adlatiboaren jabekuntza, bada, 2;5;05eko adina duen arte ezin dugu baietsi (ikus 5. taula).

3.17. Adlatibo destinatiboa edo noraino kasua

NORAINO kasu-marka ere ikus daiteke grabaketetan zehar. Edozelan ere, beluago aurkitu dugu marka honen gauzapena. Hona hemen adibide apurrak:

(81) *zeruraino (2;09;00); honaino ailegatzen dana (2;11;12); honaino baino ez (3;03;25); ez da ailegatzen hor(r)aino; zu juen hor(r)aino (3;05;27)*

3.18. Beste zenbait kasu

Ondorengo kasu-markak, gutxiagotan agertzen zaizkigulako, edo gramatika-testuetan beraien kasutasuna hain argi nabarmentzen ez delako, azpi-atal honetan bilduko ditugu. Bestalde, Oitzek kasu hauek gutxitan darabilta.

3.18.1. NOIZKO kasua

Denbora adierazteko batzutan *-ko* atzizkia ere erabiltzen da euskaraz. Hona hemen haur honek halako marka darabilen adibide bi, guk aurkitu ditugun bakkarrak, alegia:

(82) *jan biharko! (2;06;24); ze bestelan, biharko (3;02;04)*

3.18.2. *ZERTARA kasua*

Lehenago ikusi dugu erabilera hau, NORA kasuaren mugagabea aurkeztean, alegia. Oitzek *zertara jolastu* egitura ekoiztean darabil kasu-marka hau (ikus 73 adibide-multzoa).

3.18.3. *ZERTARAKO kasua*

Adlatibo destinatiboa edo ZERTARAKO/NORAKO kasu-markaren erabilera ere badakusagu korpusean. Hona hemen aurkitu dugun adibide bakarra:

(83) *hau e(g)in bi(behar) dot gauza batetarako (3;03;25)*

3.18.4. *ZELAN kasua*

Ez da ohizkoa izaten ZELAN kasu-zerrendetan aurkitzea. Era guztietan, gure ustez behintzat, Oitzek oso goiz darabiltza egitura honetako aditzondoak:

(84) *holan ez! (2;00;05); holan punba (2;01;19)*

Baina *-an* markaz ekoitziriko adibideren batzuk ere baditugu. Hona hemen:

(85) *hegeran doie (2;07;05); holan jueten da, arineketa baten; holan arineketa baten (2;08;13); danborrarijen moduen (2;10;12); ez, igerian (3;00;10)*

3.19. **Birdeklinaketa**

Birdeklinaketaz, gure lan honetan, ohizko deklinabide-kasuei *-ko* atzizkia erantsirik gauzatzen diren eraiketez gain, genitiboei beste edozein kasu-marka atxikirik gauzaturiko egiturez arituko gara. Edozelan ere, gogoan izan NORENA eta NONGO birdeklinaketak lehenago ikusi ditugula.

3.19.1. *NONGO kasuaren birdeklinaketa*

Hona hemen NONGO kasuari inesiboaren marka gehituz Oitzek darabilen zenbait adibide, singularrean zein pluralean:

(86) *holakuen ibili naz?; Andoni, holakuetan Larraitzekin ibili nintzen, holakuetan (2;08;13); hurrengokuen bai (2;10;12)*

Baina ez da inesibo-marka NONGO kasuari eransten dion bakarra, ergatibo-marka ere horrela baitarabil:

(87) *niri hori esan dozten(zidan) nire lagun batek, ikastolakuek (2;11;12)*

3.19.2. *NOREN kasuaren birdeklinaketa*

NORENGANA kasuaren baliokidetzat jo dezakegun egitura honen bidez, ablatibotasuna eranstean dio haur honek bizidunei NORENERA markaz. Hona hemen, NOREN kasu-markari *-(re)n* haurraren hizkeran) ablatibo-markaren *-(e)ra* eransketa gauzatzen duela erakusten duten adibideak:

(88) *eta gero Gorkanera juen bi(behar) da, Gorkagana; Gorka medikue da, ez dozu nahi medikuenera juetie ala? (2;06;05)*

Adibide hauetan argi geratzen da haurrak *-arenera* eta *-a(ren)gana* atzizkiak baliokidetzat hartzen dituela.

Korpusean bada inesibo-marka erantsiriko adibiderik ere, hots NORENEAN kasu-marka:

(89) *gurean (2;10;12)*

3.19.3. *ZEREZ kasuaren birdeklinaketa*

Ohizkoa den legez, instrumentalari *-ko* marka erantsi eta deklinatu egiten du haur honek. Sarritan darabil ZEREZKOA egitura. Hona hemen zenbait adibide:

(90) *ekarri ha, kartoizkue, eurie da ta (2;05;05); baina hemen zurezko bat sartuta (2;10;29); plastikozkuek; zaldizkuek hor egoten diez? (3;01;12); ez diez karamelozkuek (3;01;28); otso haundi bat ba papelezkue; papelezkue, ez benetazkue, pinturazkue (3;02;04); bai, txokolatezkuek (3;06;24)*

3.19.4. *NORANTZ kasuaren birdeklinaketa*

NORANTZ kasu-marka gutxitan ikusi ahal izan dugun arren, bada ekoizpean tokia adierazten duen marka honi *-ko* atzizkia erantsi eta deklinaturiko adibidea, pluralaz gainera:

(91) *honek(hauek) diez gorunzkuek (2;11;12)*

3.19.5. *NORENTZAT kasuaren birdeklinaketa*

Hona hemen NORENTZAT kasu-marka singularrari zein pluralari erantsitako *-ko* atzizki birdeklinatuaren adibideak:

(92) *nik zelan e(g)in bi(behar) doten honentzako hegue; zelan e(g)iten da hegue, heguek, hegazkinentzako? (2;11;12)*

Ondoko taulan birdeklinaketaren ekoizpen-kopuruak adinaren arabera tajaturik ikus ditzakegu (kontuan izan NORENA eta NONGOA egituren datuak 3. taulan aurkeztu ditugula):

6. TAULA

BIRDEKLINAKETAREN EKOIZPEN-KOPURUAK ADINAREN ARABERA

NONGOAN		NONGOAK		—	—
2;08;13	5	2;11;12	1	—	—
2;10;12	1	—	—	—	—
NORENERA		NORENEAN		—	—
2;06;05	1	2;10;12	1	—	—
ZEREZKOA		NORANZKOA		NORENTZAKO	
2;05;05	1	2;11;12	1	2;11;12	1
2;10;29	1	—	—	—	—
3;01;12	2	—	—	—	—
3;01;28	1	—	—	—	—
3;02;04	4	—	—	—	—
3;06;24	1	—	—	—	—

Birdeklinaketaren jabekuntzaz hitzegitean 6. taulako datuez gain 3. taulako NORENA eta NONGOAK egituren datuak ere gogoan euki behar ditugu. Orohar, fenomeno honetaz jabetu dela esan daiteke. Kontuan izan behar dugu halako egituren erabilera helduen hizkuntzan ere oso bakana dela eta arrazoi horri dagokioke haur honek ere adibide gutxi ekoiztea.

3.20. Postposizioaren jabekuntza

Postposizioaren jabekuntza aurkeztean, fenomeno hau zentzu zabalean hartu dugula esan behar dugu. Alabaina, multzo handi bitan bereiziko dugu.

Alde batetik, gure hizkuntzan izentzat ere darabiltzagun hainbat hitz bereziren postposizio-erabileraren jabekuntza arakatuko dugu. Hauetakoak dira, adibidez, *gain*, *ondo*, *azpi*, eta abar hitzak.

Bestetik, orohar, postposizioan bakarrik erabiltzen diren partikulen jabekuntza aztertuko dugu. Halakoak dira, adibidez, *barik*, *moduan/modura*, *arte* eta abar partikulak.

Lehenengo postposizio-partikulen jabekuntza erakutsiko dugu. Amaieran, postposizioan erabil daitezkeen hitzena.

3.20.1. *MODU partikularen postposizio-erabilera*

Modu partikula da aurkitu dugun lehena. Sarritan darabil haur honek postposizio-bide hau. Hona hemen zenbait adibide:

(93) *aititen moduan* (2;01;19); *beste bat jausi da Mikelen modue(n)* (2;04;24); *aitatxon modokue* (2;05;21); *astuen modokue* (2;06;05); *hau horren modokue da?* (2;09;00); *danborrarien moduen* (2;10;12); *Jurgik dekon modokue*; *nik honen modokue badekot* (2;10;29); *kokakolaren modokuek* (3;01;28); *nire moduen ez dekozuz*; *Andoni, ipini asto moduen* (3;03;00)

Partikula honen aurreko hitzak, arauak hala eskatuz, genitiboaren marka hartzen du Oitzen erabileran. Halere, behin, genitibo-markarik ez du gauzatu (ikus azken adibidea). Gure ustez, ez gauzatze honek zerikusi handia du *bezala* hitzaren eta bere erabileraren jabekuntzaz, jakina baita azken honek ez duela genitibo-markarik eskatzen.

Bestalde, modu partikulak *moduan* eta *modukoa* formak hartzen ditu haur honen ekoizpenean, guk bildu ditugun adibideetan behinik behin.

3.20.2. *BEZALA partikularen postposizio-erabilera*

Hitz hau beluago hasten da ekoizten, gutxitan erabiltzen badu ere. Hona hemen bildu ditugun adibide guztiak:

(94) *gurie gure bezelakue* (2;07;05); *hemen bezela*; *o(ra)in bezela* (2;11;12); *honen bezelakuek* (3;01;12); *antzera bezela e(g)ingo dotzut(dizut)* (3;02;10)

Badirudi haurrak arazoak dituela *bezela* hitzaren erabileran, aurreko sintagmari, sarritan, *modu* formarekin egiten duen *bezala*, genitiboaren marka eransten baitio. Honez gain, ez da bat ere gardena *antzera* *bezela* ekoizpena. Baliteke haurra *antzera* formaren erabileraren atarian egotea.

Bestalde, *bezala* hitza, *bezalakoa* itxuraz ere ekoizten du.

3.20.3. *BARIK partikularen postposizio-erabilera*

Gabe partikularen ordezeko honegaz aurreko sintagma mugatu gabe agertzen zaigu beti Oitzen korpusean:

(95) *teilatu barik* (2;04;11); *ta ni etxe barik geratu*; *eta ni eta ni eta ni etxe barik* (2;05;21)

Aditzen ondoren ere ikus dezakegu partikula hau:

(96) *ni banue bultze barik* (2;04;24); *eta gero batu barik* (2;11;12); *bizirik dala hil barik* (3;06;24)

3.20.4. *ARTE partikularen postposizio-erabilera*

Guk arakatu dugun korpusean birritan aurkitu dugu partikula hau. Hona hemen berauek:

(97) *ni eskaba(d)ora artien (2;09;00); sartu dau(du) jolas artera (3;02;10)*

Ohizkoa den legez, aurreko sintagma inolako markarik gabe agertzen zaigu. *Arte* partikula, bestalde, *artean* eta *artera* itxuraz, hots, deklinaturik ekoizten du.

3.20.5. *BILA partikularen postposizio-erabilera*

Behin baino ez dugu ikusi partikula hau. Hona hemen:

(98) *ez, sendagilearen bila (3;04;22)*

Partikula honen erabilera, haur honen ekoizpenean, ohizkoa dela ikus dezakegu: aurreko sintagma genitiboaren markaz eta postposizioa bera inolako marka barik.

3.20.5. *ZEHAR partikularen postposizio-erabilera*

Behin *zehar* partikula ere agertzen zaigu arakaturiko korpusean. Hona hemen delako adibidea:

(99) *hortik zehar (3;03;25)*

Zehar partikularen aurreko hitza **NONDIK** kasu-markaz agertzen zaigu adibide honetan, agian haur honen inguruan erabilera hau **NON** kasu-markarena baino hedatuago dagoelako.

3.20.7. *IZENAK postposiziotzat*

Azpi-sail honetan, lehenago aurreratu dugun legez, izen autonomotzat erabili arren, postposiziotzat ere darabiltzagun formen ekoizpena erakutsiko dugu.

Baina postposizioaren erabileraz ihardun baino lehenago ohar bi egingo ditugu. Alde batetik, kontuan izan behar dugu sintagma burutzean haur honek sarritan darabilela, ohizkoa denez, inolako markarik gabe elkarturiko izen biren egitura:

(100) *be(g)itu, euri-hotsa ikusten da, be(g)itu, entzuten da! (2;05;05); hau da kanpin-dendie ta! (2;08;13); o(ra)in, kamiioi-saltzailie (2;10;29); hori da anbulantzikotxie; kotxe-gidaria (3;01;12); ez, hau da barku-kapitaina; kaka-kolorien modokuek (3;01;28); hemen da(g)uz ur-tantak (3;02;04); argazki-makinie (3;03;00)*

Bestetik, postposiziotzat darabiltzan formak hitz autonomotzat ere ikus dizakegula Oitzen korpusean. Hona hemen zenbait adibide:

(101) *ta hau goian (2;04;11); be(g)itu beheien zer dekoten nik!; be(g)itu gainien hauxe da(g)u! (2;05;05); hau gainian (2;05;21); barruen deko janarie (2;06;25); o(ra)in gainetik; o(ra)in nik gainetik; hemen beheien (2;07;05); iguel beheien egongo diez (2;10;12)*

Jarraian postposiziotzat darabiltzan hitzen bidez eraikitako adibideak erakutsiko ditugu. Baina lehenengo, aurreko sintagmagaz inolako marka barik elkarturikoak (102 adibide-multzoa), eta ondoren, aurreko sintagmarekin genitibo-markaz lotuak (103 adibide-multzoa):

(102) *Arantza, ipiniko dot etxe gainien hori? (2;07;05); ni jausi naz ohe gainera (2;08;13); eruen etxe barrura! (2;10;12); Iratxeren bide bazterrien (2;11;12); hau txalupie be ur azpira eta ... (3;02;04); jausiko da soka gainetik; ur azpitik ibiltzen den barkue (3;04;22)*

(103) *Andoni(re)n onduan (2;04;11); eta ni bere atzien; nire gainera (2;05;21); ba honen onduan (2;06;25); bai, azeitunen gainetik; honen azpitik (3;00;10); beltza, honen onduen (3;01;28); nik badakizue noren gainien eiten doten uger? (3;03;00); eta honen gainien nahi dot ipintzie (3;03;25); ha ez zan egon harrien gainien, ha, trenbidien gainien (3;04;22);*

Laburbildurik, postposizio legez, korpusean zehar, *ondo (ondoan), barru (barrura), gain (gainera/gainean/gainetik), bazter (bazterrean), azpi (azpitik-azpira) eta atze (atzean)* ikusi ditugu.

4. LABURBILKETA ETA PROPOSAMENAK

Hasteko, 7. taulan, guk arakatu dugun korpusean Oitzek darabiltzan kasuak bilduko ditugu. Erabilera bakoitzaren alboan adinik goiztiarrena ere adieraziko dugu. Adin goiztiarren hau jabekuntza-datari dagokio, beraz.

7. TAULA

KASU EZBERDINEN AGERRERA-UNEAK

GRAMATIKA-KASUAK		
Absolutua	NOR	2;00;05
Ergatiboa	NORK	2;00;05
Datiboa	NORI	2;00;05

GAINERANTZEKO KASUAK		
Partitiboa	ZERIK	2;05;05
Genitiboa	NOREN	2;00;05
Soziatiboa	NOREKIN	2;00;22
Soziatiboa	NOGAZ	2;00;22
Instrumentala	ZEREZ	2;08;13
Motibatiboa	ZERGATIK	2;05;05
Destinatiboa	NORENTZAT	2;06;05
Prolatiboa	NORTZAT	—
TOKI-KASUAK		
Leku-genitiboa	NONGO	2;03;09
Inesiboa	NON	1;11;05-2;00;05
	NOIZ	2;05;05
Adlatiboa	NORA	2;00;05
Bizidunen adlatiboa	NORENGANA	2;05;21
Hurbiltze adlatiboa	NORANTZ	2;05;21
Muga adlatiboa	NORAINO	2;09;00
Adlatibo destinatiboa	NORAKO/ZERTARAKO	3;03;25
Ablatiboa	NONDIK	2;01;19

Birdeklinaketaren datuak, ostera, 8. taulan bildu ditugu:

8. TAULA

BIRDEKLINAKETA EZBERDINEN AGERRERA-UNEAK

NORENA	1;11;05
NORENEAN	2;10;12
NONGOA	2;02;00
NONGOAK	2;11;12
NONGOAN	2;08;13
NORENTZAKO	2;11;12
ZEREZKOA	2;05;05
NORENERA	2;06;05
NORANZKOA	2;11;12

Postposizioan darabiltzan hitzak zein partikulak, aitzitik, beranduxeago agertzen zaizkigu. Forma hauen agerrera-une ezberdinak 9. taulan ikus daitezke.

9. TAULA

POSTPOSIZIO-FORMEN AGERRERA-UNEAK

moduan (2;01;19)	modukoa (2;04;24)	
bezalakoa (2;04;24)	bezala (2;11;12)	
barik (2;04;11)	—	
artean (2;09;00)	artera (3;02;10)	
bila (3;04;22)	—	
zehir (3;03;25)	—	
gainera (2;05;21)	gainean (2;07;05)	gainetik (3;00;10)
bazterrean (2;11;12)	—	
ondoan (2;04;11)	—	
barrura (2;10;12)	—	
azpitik (3;00;10)	azpira (3;02;04)	

Proposamen-bilketari ekinez, hona hemen, guk arakatu ditugun datuen arabera, Oitzek gauzatzen dituen deklinabide-kasuen arloko jabekuntza-garapenaren ezaugarriarik behinenak:

1. Orohar, 2;00-3;00ko adina bitartean deklinabide-kasu gehienez jabetu dela esan daiteke. Jabekuntza-garapena 2;00ko adinaz hasi duela erakutsi dugu, eta 3;00ko adina duenerako sarritan eta egoki darabiltza kasu-marka ezberdinak. Adinaren araberrako zehaztasun handiagorako ikus 10. taulan Oitzek ekoizten dituen kasu-marka ezberdinak.

10. TAULA

DEKLINABIDE-KASU EZBERDINEN ERABILERA ADINAREN ARABERA

1;11;05: NON
2;00;05: NOR, NORK, NORI, NOREN, NORENA, NORA, ZERTAN
2;00;22: NOREKIN, NOGAZ
2;01;19: NONDIK
2;02;00: NONGOA
2;03;09: NONGO
2;05;05: PARTITIBOA, ZERGATIK, NOIZ, ZEREZKOA
2;05;21: NORENGANA, NORANTZ
2;06;05: NORENTZAT, NORENEA
2;06;24: NOIZKO
2;07;05: ZELAN
2;08;13: ZEREZ, NONGOAN
2;09;00: NORAINO
2;10;12: NORENEAN
2;10;29: ZERTARA
2;11;12: NORANZKOA, NORENTZAKO
3;03;25: ZERTARAKO

Kontuan hartzen badugu 1;11;05eko adinaz NON kasua behin baino ez duela ekoizten eta une berean NORA kasuaren erabilera ez-zuzena erakusten duela, taula honen arabera argi geratzen da kasu-markarik oinarrizkoenak 2;00;05eko adinaz hasten dela ekoizten. Hori gertatzen da gramatika-kasu guztiekaz, genitiboaz eta hainbat toki-kasuz. Halere, nabaria da hainbat kasu-markaren beluagoko agerrera, adibidez, PARTITIBOA (2;05;05), NORENGANA (2;05;21), NORENTZAT (2;06;05), NORAINO (2;09;00) edo ZERTARAKO (3;03;25) kasuak.

Bestalde, prolatiboa esateko, ez dugu ikusi aztertu dugun korpusean.

2. Garrantzitsua da, gure ustez, 1;05;19ko adinetik 1;11;05eko adinera bitartean ez duela inolako deklinabide-markarik erabiltzen, azken grabaketako NON kasuaz eraikitako adibide bakarra izan ezik. Baliteke jabekuntza-garapenean haurrek aldi auresintaktiko bat ezagutzea (10), hots, gramatika-ezaugarriak gabekoa. Nolanahi ere, nabaria da aldi honetan, deklinabide-markarik ez darabilela haur honek.

3. Kasu-markaren bat erabiltzen hasten denean, badirudi aldi baten ez duela berau beti erabiltzen. Kasu-marka guztiekaz ez badugu fenomeno hau nabaritu, jokabide hau igartzea errezago den kasuekin horrela izan da. Horrelakorik NOR, NORK edo partitibo-kasuek aztertu ditugu.

Gure ustez, Oitz haurrak egitura berriren bat ikastea, berau beti erabili beharrean, lantzean behin, aurretik zerabiltzan egitura ere erabiltzen jarraitzen du. Ondoren, egitura berria nagusitu egiten da, eta berau baino ez darabilela esan daiteke.

Jokabide hau, deklinabide-kasuen jabekuntzan ez ezik, beste kategorien jabekuntzan ere ikus daiteke (ikus Barreña (1993a edo 1994c)), eta jabekuntza-maiakatuaren ondorioa dela uste dugu.

4. Nolabait behintzat, haurra gramatika-hatsarreez jabetu dela ere esan dezakegu uste dugu. Gogoan izan dezagun haur honek burutzen duen jokabidea NOR, NORK eta NORI kasu-marken erabilera-nahasia edo okerra zuzentzeko (ikus 16 adibide-multzoa).

Gure ustez, hiru urte egin aurretik, haurrak gramatika-hatsarreez jabetzen dira, edo jabetzen hasten dira behinik behin. Jabekuntza honek bideratuko du haurren ekoizpena. Edozelan ere, ez dugu uste jabekuntza hau kontzientea denik, baina badela bai.

5. Birdeklinaketaren hatsarreak ere 3;00ko adina izan aurretik darabiltzala Oitzek. Beharbada, haurrak ez ditu birdeklinaketa-aukera guztiak, baina bai oinarrizkoenak. Bere ahalmenaren arabera gai da genitibo biak birdeklinatzeko zein toki-kasu ezberdinei eta instrumentalari *-ko* atzizki birdeklinagarria eransteko.

6. Postposizioaren fenomenoaren hatsarreez ere jabetu dela esango genuke, hainbat formaren erabilera egokia ikusi ahal izan baitugu. Nolanahi ere, arlo

---

(10) Hau guztiau zehatzago aztertu ahal izateko, ikus Barreña (1994b). Bertan haur elebakar honen eta beste elebidun biren aldi auresintaktikoaz dihardu.

honetako adibideak urriagoak izan dira, baina agian gauza bera gertatzen da ohizko hizkuntzan.

7. Euskal gramatikan, toki-kasuak gauzatzean, bizidunen eta bizigabeen artean egiten den berezketa ere 3;00ko adina izan aurretik bereganatu duela baieztatu dezakegula. Bildu ditugun adibide guztiak kasu bakarrari dagozkion arren, NO-RENGANA kasuari hain zuzen, sarritan eta hagitz egoki darabil egitura hau:

Beste bizidun kasu bereziren erabilerarik aurkitu ez dugun arren, hatsarrez jabetu dela esan dezakegu. Gainera, halako beste markarik ez aurkitzea, behar bada, eskatzen duten inguru berezi-bereziagatik izan daiteke, edo Oitzen korpusa biltzeko erabili den metodologiagatik.

8. Numeroari dagozkionez, singularra eta plurala errez berezten dituela, eta ia hasiera-hasieratik, gainera. Halere, zaila izaten da hainbat kasuren plurala eskatzen duten inguruak aurkitzea.

9. Mugagabeaz ere jabetu dela ikusi dugu. Nolanahi ere, mugagabearen jabekuntza beranduago gauzatu du: 2;05eko adinaren inguruan alegia. Une honetan ikus ditzakegu lehen NOR mugagabeak edo partitibo-markak. Agian instrumentalaren agerrera berandutxoagoren arrazoia ere mugagabearen jabekuntza belutxoagoan egon daiteke.

NOR mugagabea, *zein*, *zenbat* edo zenbakiekin ekoizten du. Partitiboa ezezko inguruetan. Alabaina, badira beste kasu batzuen mugagabeak: NONGOA (ikus 37 adibidea), ZEREZ, ...

10. Hurbilaren erabilera ere aurkitu dugula. Halere, hiru kasu ezberdinetako adibideak aurkitu ditugun arren, *bi* hitza izan da haurrak hurbilaren markaz erabili duen bakarra. Zalantzarria egiten zaigu, beraz, fenomeno honen jabekuntza baiestea.

Kontuan izan behar dugu ezaugarri hau bizkaieraz sarritan erabiltzen den arren, inguru oso bereziak eskatzen dituela.

11. Jabekuntza-mailakatuari dagozkion zailtasunez (11) gain (ikus proposamenetako 3.a), ez dugula beste zailtasun garrantzitsurik ikusi. Esan nahi duguna zera da: ez ditugula oinarritzko akatsak edo desegokitasunak ikusi. Horrela, haur honek hasiera-hasieratik berezi ditu genitibo bien arloak eta zereginak, tokia adierazteko darabiltzagun kasu-marka ezberdinak, bizidunen eta bizigabeen artean egiten den berezketa, eta abar.

BIBLIOGRAFIA

BARREÑA, A. (1993): *Haur euskaldunen hizkuntzaren jabekuntza-garapena: INFL eta KONP funtzio-kategorien erabileraz*. Euskal Herriko Unibertsitatea, Gasteiz: doktorego-tesia.

---

(11) Egokiago deritzogu ondorioez hitzegitea, eta ez zailtasunez. Kontuan izan gara-bide zehatz baten ondorio gertatzen direla direlako balizko zailtasunak.

- BARREÑA, A. (1994a): "Sobre la adquisición de la categoría funcional COMP por niños vascos". J. Meisel argitaratzaile: *La adquisición del vasco y del español en niños bilingües*. Vervuet/Iberoamericana: Frankfurt/Main, 231-284.
- BARREÑA, A. (1994b, agertzeko): "Haur euskaldunen hasierako hizkuntzaren zenbait berezitasun". M. Etxebarria, I. Idiazabal eta J. Tynan argitaratzaile: *Lingüística Aplicada a la Enseñanza de las Lenguas*. Euskal Herriko Unibertsitateko Argitalpen-zerbitzua: Donostia.
- BARREÑA, A. (1994c, agertzeko): *Gramatikaren jabekuntza-garapena eta haur euskaldunak*.
- BARREÑA, A. (1994d): "Aditz-denboraren erabilera goiztiarra haur euskaldun elebakar batengan". *ZUTABE* 35. HABE: Donostia.
- BICKERTON, D. (1990): "Syntactic development: the brain just does it". University of Hawai'i at Manoa: eskuizkribua.
- BROWN, R. (1976): *A first language. The early stages*. Harvard University Press: Cambridge.
- EUSKALTZAINDIA (1987): *Euskal Gramatika Lehen urratsak*. Euskaltzaindia: Iruñea.
- EZEIZABARRENA, M.J. (1991): "Ezeztapenerako formen bilakaera bi haur elebidunen eta elebakar baten hizkuntz jabekuntzan". I. Idiazabal argitaratzaile: *Hizkuntz jabekuntza haur elebidun eta elebakarretan / Adquisición del lenguaje en niños monolingües y bilingües*. Euskal Herriko Unibertsitateko argitalpen zerbitzua: Donostia. 183-195.
- EZEIZABARRENA, M. J. (1994): "La concordancia con el Sujeto en euskera: formas verbales de simple, doble y triple concordancia". J. Meisel argitaratzaile: *La adquisición del vasco y del español en niños bilingües*. Vervuet/Iberoamericana: Frankfurt/Main, 181-229.
- HUALDE, J. I. (1988): "Case assignment in Basque". *ASJU* 22, 313-330.
- IDIAZABAL, I. (1991a): "Haur txikien hizkuntz heldutasuna neurtzeko baliapide bat: esaldien batatz besteko luzeera" (EBBL) edo "MLU". J. A. Lakarra argitaratzaile: *Memoriae L. Mitxelena Magistri Sacrum*. Gipuzkoako Foru Aldundia - ASJU Gehigarria, 1289-1295.
- IDIAZABAL, I. (1991b): "Izen Sintagmaren Determinante-artikulu eta bere jabekuntza. Lehengo emaiak euskaraz eta erdaraz". I. Idiazabal argitaratzaile: *Hizkuntz jabekuntza haur elebidun eta elebakarretan / Adquisición del lenguaje en niños monolingües y bilingües*. Euskal Herriko Unibertsitateko argitalpen zerbitzua: Donostia. 169-181.
- IDIAZABAL, I. (ed.) (1991c): *Hizkuntz jabekuntza haur elebidun eta elebakarretan / Adquisición del lenguaje en niños monolingües y bilingües*. Euskal Herriko Unibertsitateko argitalpen zerbitzua: Donostia.
- IDIAZABAL, I. (1994): "Elementos de cohesión y conexión en las primeras fases de la adquisición del lenguaje: Análisis de la producción verbal de un

- niño vasco-hispanófono". J. Meisel argitaratzaile: *La adquisición del vasco y del español en niños bilingües*. Vervuet/Iberoamericana: Frankfurt/Main, 35-68.
- LAFITTE, P. (1979): *Grammaire Basque (Navarro-Labourdin littéraire)*. Elkar: Donostia.
- LARRAÑAGA, M. P. (1994): "La evolución del caso en euskera y castellano". J. Meisel argitaratzaile: *La adquisición del vasco y del español en niños bilingües*. Vervuet/Iberoamericana: Frankfurt/Main, 113-150.
- MAHLAU, A. (1994): "Orden de palabras y estructura oracional en los niños bilingües". J. Meiser argitaratzaile: *La adquisición del vasco y del español en niños bilingües*. Vervuet/Iberoamericana: Frankfurt/Main, 69-111.
- MEISEL, J. (1986): "Word order and case marking in early child language. Evidence from simultaneous acquisition of two first languages: French and German". *Linguistics* 24, 123-183.
- MEISEL, J. (1994a): "La adquisición de la negación en euskera y español. Sobre la separación temprana de sistemas gramaticales por niños bilingües". J. Meisel argitaratzaile: *La adquisición del vasco y del español en niños bilingües*. Vervuet/Iberoamericana: Frankfurt/Main, 151-180.
- MEISEL, J. & EZEIZABARRENA, M. (1994b): "Subject-verb and object-verb agreement in early basque". Eskuizkribua: Universität Hamburg.
- OYHARÇABAL, B. (1992): "Structural case and inherent case marking: ergacusativity in Basque". J. Lakarra & J. Ortiz de Urbina argitaratzaileak: "Syntactic Theory and Basque Syntax". ASJU gehigarriak 27, 309-342.
- OUHALLA, J. (1992): "Functional Categories, Agrammatism and Language Acquisition". *Linguistische Berichte* 143, 3-36.
- PARODI, T. (1989): "The acquisition of word order regularities and case morphology". J. Meisel argitaratzaile: *Two First Languages: Early Grammatical Development in Bilingual Children*. Foris: Dordrecht.